

LAUSUNTO

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite: VN/1985/2020 OKM

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) lausuu luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi opetus- ja kulttuuriministeriölle kunnioittaen seuraavaa:

SLL jakaa hallituksen tavoitteen koulutustason nostamisesta. 2000-luvulla on ollut nähtävissä työllistymisedellytysten heikkeneminen pelkän perusasteen koulutuksen varassa oleville. Työn murros ja teknologinen kehittyminen kaventavat tulevaisuudessa edelleen mahdollisuuksia työllistyä perusasteen tietojen ja taitojen varassa. Globaalissa kilpailussa Suomen voimavara on aina ollut kouluttautunut ja osaava kansa. Koulutustason rinnalla yhtä tärkeää on vahvistaa osaamistasoa. Osallistumisasteen nostaminen ei riitä, vaan samanaikaisesti on vahvistettava myös oppimismotivaatiota sekä yleistä koulutusmyönteisyyttä.

SLL ei pidä oppivelvollisuuden laajentamista nykyisestä tehokkaana toimenä nostaa koulutus- ja osaamistasoa. Koulutukseen hakeutuminen ei ole merkittävä ongelma: perusopetuksen päättävistä noin 99 % hakee välittömästi toiselle asteelle; 96 % hakeneista puolestaan saa yhteishaussa opiskelupaikan. Nämä toisen asteen ulkopuolelle perusopetuksen päätyttyä jäävät ovat tärkeä ja tukea tarvitseva kohderyhmä. Vaara tulla syrjäytetyksi on todellinen. Heitä ei voi kuitenkaan kohdella yhtenäisenä ryhmänä, sillä taustalla olevat syyt ovat moninaiset. On vaikea nähdä, että näihin haasteisiin kyettäisiin pureutumaan mekaanisella hakeutumisvelvoitteen ja oppivelvollisuuden säätämällä.

Hakeutumista suurempi ongelma on toisen asteen keskeyttäminen. 2017 - 2018 3,2 % lukiolaisista ja 8,7 % ammatillisen koulutuksen opiskelijoista keskeytti opintonsa. Lukiokoulutuksen osalta on huomattava, että keskeyttäneistä suurin osa vaihtaa toiseen koulutukseen, joten todellisuudessa keskeyttäjiä on vuosittain noin prosentti. Keskeyttäminen on merkittävämpi ongelma ammatillisessa koulutuksessa, jossa 7 % keskeytti tutkintoonjohtavassa koulutuksessa kokonaan. Keskeyttämisen syyt liittyvät alavalintaan, opiskelumotivaatioon, riittämättömään pohjaosaamiseen tai sosiaalisiin

syihin. SLL katsoo, että oppivelvollisuuden laajentaminen on epätarkoituksenmukainen keino puuttua tähänkin ongelmaan. Olennaisempaa olisi suunnata toimet opiskelijoiden motivaation sekä kouluviihtyvyyden kehittämiseen koko koulutuspolulla. Niin ikään keskeistä on vahvistaa oppimistuloksia perusopetuksessa, jotta toisen asteen opiskeluun on riittävä pohja.

Riittävä ja laadukas opinto-ohjaus on myös tärkeässä roolissa toiselle asteelle siirtymisen sujuvuudessa ennen kaikkea onnistuneen ala- ja oppilaitosvalinnan tekemisen kannalta. Toisella asteella opinto-ohjauksessa tuetaan myös opiskelutaitojen kehittymistä. Ohjauksella on tärkeä rooli auttaa opiskelijaa tunnistamaan ja kehittämään omia vahvuuksiaan erityisesti silloin, kun opinnot ovat vaarassa keskeytyä. Opinto-ohjaukseen kohdistuu merkittäviä paineita ja odotuksia; monet viime vuosien koulutuspoliittiset uudistukset, esimerkiksi opiskelijavalintojen uudistukset, edellyttävät tuekseen oikea-aikaista ja laadukasta opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksen resurssit eivät kuitenkaan ole kehittyneet vastaavassa suhteessa. Oppivelvollisuuden laajentaminen lisäisi entisestään opinto-ohjauksen tarvetta. Tästä syystä SLL katsoo välttämättömäksi, että oppivelvollisuuden laajentamista säädettäessä käynnistetään myös opinto-ohjauksen mitoituksen valmistelu siten, että lukiokoulutuksessa yhdellä opinto-ohjaajalla voisi olla enintään 200 ohjattavaa.

SLL kannattaa maksuttoman toisen asteen toteuttamista. SLL katsoo, että maksuttoman toisen asteen toteuttaminen olisi merkittävä keino vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa sekä ehkäistä sosioekonomisista syistä tapahtuvaa koulutuksen keskeyttämistä. Suomalainen yhteiskuntamalli on pohjannut universalismin periaatteisiin. Olennainen kysymys on, minkä katsotaan olevan se koulutustaso, jonka yhteiskunta takaa jokaiselle kansalaiselleen. Tänä päivänä tuon tason on oltava toisen asteen koulutus.

SLL on huolissaan esitetystä aikataulusta. Voimaantulon aikataulu olisi liian kireä normaalioloissakin, mutta ottaen huomioon koulutuksen järjestäjien koronapandemiasta johtuvat paineet, esitetyssä aikataulussa pysyminen on mahdotonta. Koulutuksen järjestäjillä on oltava riittävästi aikaa ja resursseja uudistuksen toimeenpanoon: kuten lausuntokierroksen materiaaleista voi päätellä, oppivelvollisuuden laajentaminen on monitahoinen kokonaisuus, joka edellyttää viranomaisilta huolellista valmistelua. Lisäksi SLL pitää erikoisena sitä, että voimaantulo on ajoitettu elokuulle 2021 kuitenkin koskien niitä, joiden oppivelvollisuus päättyy samana vuonna: olisi tarkoituksenmukaista, että hakuvelvollisuus olisi voimassa jo kevään yhteishaun aikaan. Näin ollen SLL katsoo, että voimaantuloa tulee siirtää siten, että oppivelvollisuutta koskeva lainsäädäntö astuu voimaan aikaisintaan 1.1.2022.

Seuraavassa on käsitelty hallituksen esitykseen sisältyviä lakiehdotuksia yksityiskohtaisesti niiltä osin kuin SLL:lla on esityksistä lausuttavaa:

Oppivelvollisuuslaki

Yleisesti SLL katsoo, että oppivelvollisuuslaki ei parhaalla mahdollisella tavalla vastaa lain tavoitteeksi määriteltyyn koulutus- ja osaamistason nostoon (1 §). Koulutuksen kiinnittymistä edistää opiskelumotivaatio sekä opiskeluyhteisöön kuulumisen tunne. Velvollisuus osallistua koulutukseen epäilemättä kaunistaa nuoria käsitteleviä tilastoja, mutta se ei tarjoa mahdollisuutta vahvistaa nuorten sisäistä motivaatiota ja omaa toimijuutta. Jos kuitenkin oppivelvollisuuslakia edistetään esityksen mukaisesti, tulisi seuraavat kommentit ottaa huomioon:

7 § Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

SLL esittää, että keskeyttämisperusteiksi lisätään 4) muu painava syy tai muu vakava elämäntilanne.

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että momentissa mainittuun pitkäaikaiseen sairauteen voitaisiin rinnastaa erittäin vaikeasta elämäntilanteesta johtuva tilapäinen toimintakyvyn aleneminen. SLL pitää kuitenkin selkeämpänä sitä, että tällainen harkinnanvaraisuus tuodaan säädöksessä esiin. Kuten perusteluissa todetaan, perusopetuksessa nykyisin keskeyttämisperusteet ovat muodostuneet soveltamiskäytännössä. On mahdoton ennakoida tyhjentävästi, millaisia oppivelvollisuuden suorittamista merkittävästi haittaavia tai estäviä elämäntilanteita nuorilla voi olla. Oppivelvollisen hakiessa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä muun painavan syyn tai muun vakavan elämäntilanteen perusteella voitaisiin tehdä vastaava arvio kuin sairauden ja vamman kohdalla siitä, estääkö syy oppivelvollisuuden suorittamisen.

8 § Oppivelvollisuuden suorittaminen opiskeluoikeuden menettämisen aikana

SLL esittää, että pykälään lisätään seuraavasti: ”Koulutuksen järjestäjän tulee ohjata opiskeluoikeuden menettäneen oppivelvollisen opiskeluhoollon palveluihin.”

SLL katsoo, että esitys suunnitelmasta oppivelvollisuuden suorittamiseksi määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana on sinänsä hyvä. SLL on kuitenkin huolissaan, että esitetyssä muodossaan nuoren mahdollinen hoidon tai tuen tarve jää huomiotta. Opiskeluhoollon palvelut täydentävät koulutuksen järjestäjän toimintaa opiskeluoikeuden

menettämisen yhteydessä siten, että ne vahvistavat opiskelijan edellytyksiä palata oppilaitoksessa tai työpaikalla järjestettävään koulutukseen.

15 § Opiskelupaikan osoittaminen

SLL pitää erittäin valitettavana sitä, että ehdotuksessa ei säädettäisi asuinkunnan velvoitteesta kuulla nuorta opiskelupaikkaa osoitettaessa. Tällainen puute alleviivaa sitä, kuinka oppivelvollisuuden laajentamista ei tehdä nuoren lähtökohdat edellä. Nuoren toiveet ja tarpeet on otettava huomioon myös opiskelupaikkaa osoitettaessa - muuten oppivelvollisuuden laajentaminen jää juuri sellaiseksi mekaaniseksi toimenpiteeksi, joksi sitä on kritisoitu. *SLL esittää, että pykälään lisätään seuraavasti: ”Asuinkunnan on kuultava oppivelvollista ennen opiskelupaikan osoittamista.”*

SLL katsoo, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen lisäksi opiskelupaikka olisi voitava osoittaa myös tutkintotavoitteisesta koulutuksesta, *jos nuori itse katsoo tämän parhaaksi vaihtoehdoksi* SLL:n esittämässä kuulemisessa. Suuri osa heistä, joille paikka on osoitettava, ovat jääneet yhteishaussa ilman opiskelupaikkaa. Heillä on siis ollut halu hakeutua toiselle asteelle. Ei ole väistämätöntä, että näillä ilman opiskelupaikkaa jääneillä olisi välttämättä puutteelliset valmiudet siirtyä suoraan toiselle asteelle. Siksi on voitava käyttää tapauskohtaista harkintaa. Ilman kuulemista opiskelupaikkaa ei kuitenkaan pidä voida osoittaa tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

16 § Oikeus maksuttomaan koulutukseen

SLL pitää tärkeänä, että oikeus maksuttomaan koulutukseen ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuutta laajemmaksi. SLL katsoo tämän ehdotuksen täyttävän hallitusohjelmaan kirjatun tavoitteen maksuttomasta toisesta asteesta. Aidosti maksuton toinen aste turvaa kaikille nuorille mahdollisuuden suorittaa toisen asteen tutkinto kustannuksitta riippumatta siitä, kuinka nopeasti nuori etenee koulutusjärjestelmässä. SLL pitää erittäin tärkeänä, että maksuttomuutta voidaan opiskelijan hakemuksesta pidentää ehdotuksessa mainituista syistä. *SLL esittää opintuajan pidentymisen syiksi lisättäväksi kohdaksi 5) kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus.*

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytyminen tilapäisen ulkomailla oleskelun vuoksi katsotaan perusteeksi maksuttomuuden pidentämiseksi vuodella. Ei liene tarkoituksenmukaista, että opiskeluvaihtoon osallistuva hakee oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä, vaan kansainvälisiä kokemuksia on mahdollista hankkia osana opintoja. Ensisijaista olisi, että opiskelijavaihtoon osallistuminen ei lähtökohtaisesti pidentäisi opiskeluaikaa. Käytännössä kuitenkin ulkomailla suoritettujen opintojen sisällyttäminen lukion oppimäärään ei välttämättä ole ongelmantona. Erityisesti ylioppilastutkintoon valmistautumisen kannalta suoritettavat opinnot eivät

välttämättä ole korvaavia. Vaihdon ajoitus voi myös vaikuttaa siihen, millä aikataululla opiskelijan on palattuaan mahdollista suorittaa opintojaksoja.

20 § Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönti

SLL pitää pykälässä 9 § määriteltyä huoltajan valvontavastuuta käytännössä haastavana toteuttaa toiselle asteelle siirtyneiden nuorten osalta. Erityisen ongelmalliseksi SLL katsoo pykälän 20 § ehdotuksen valvonnan laiminlyönnin rangaistuksesta. Erityisesti toisen asteen koulutuksen osalta esitetty rangaistusmenettely ei ole tarkoituksenmukaista, vaan tärkeintä olisi varmistaa opiskelijan tukipalvelut. Huoltajan edellytykset oppivelvollisuuden valvomiseen voivat olla myös olennaisesti heikkomat, jos opiskelija suorittaa koulutustaan toisella paikkakunnalla.

SLL esittää, että perusopetuksessa ja perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa oleville säädetään eri käytännöt oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnin osalta. Näiden käytäntöjen tulisi huomioida koulutusmuotoihin liittyvät ominaispiirteet sekä nuoren kehitysvaihe. *SLL esittää, että perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa olevien osalta säädetään seuraavasti:*

Perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa olevalle oppivelvolliselle annetaan oppivelvollisuuden laiminlyönnistä huomautus. Oppivelvollisen kanssa käydään ohjauskeskustelu. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tehdä oppivelvollisesta ilmoitus etsivään nuorisotyöhön tai muuhun asuinkunnan nuorisotoimeen.

Yleisesti SLL katsoo, että laiminlyönnin käsittely rangaistus edellä on ongelmallista. Esimerkiksi opintonsa keskeyttänyt opiskelija ja hänen perheensä on usein jo muutenkin haavoittuvassa asemassa, eikä rangaistus paranna heidän tilannettaan. Koulutuksen keskeytyessä nuori tarvitsee sikon sijaan moniammatillista tukea. SLL katsoo, että esimerkiksi ohjauskeskustelun ja etsivän nuorisotyön palveluihin velvoittaminen olisi tarkoituksenmukaisempi tapa ratkaista itse ongelmaa, koulutukseen kiinnittymistä.

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

Yleisesti SLL katsoo, että yhtenäinen tutkintokoulutukseen valmentava nivelvaiheen koulutuskokonaisuus olisi hakijalle selkeä väylä. Jos nuori kokee, ettei hänellä ole vielä valmiuksia hakeutua toiselle asteelle tai yhteishaun päätyttyä jää ilman koulutuspaikkaa, ei tämän tarvitsisi tehdä valintoja parhaiten soveltuvasta nivelvaiheen koulutuksesta. On kuitenkin erittäin tärkeää, että valmentavaan koulutukseen hakeutunut pystyy aloitettuaan suuntautumaan tarpeidensa ja kiinnostuksenkohteidensa mukaan. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kohderyhmä on erittäin moninainen, joten tarve räätälöidä yksilöllisiä opintoja ja ohjausta on huomattava. SLL pitää

tärkeänä, että valmentavassa koulutuksessa on mahdollista korottaa perusopetuksen päättöarvosanoja sekä suorittaa lukio-opintoja. Lakiehdotuksessa esitetään, että Opetushallitus laatii koulutukselle perusteet (10 §). SLL katsoo, että näiden perusteiden tulee pohjautua valinnaisuuteen, jotta pykälässä 11 § määritellyt yksilölliset valinnat voivat aidosti toteutua.

SLL esittää, että koulutuksen järjestäjillä säilyisi mahdollisuus järjestää vapaaehtoisesti perusopetuksen lisäopetusta eli ns. kymppiluokkia. Esityksen mukainen tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on laaja kokonaisuus, eikä kaikilla koulutuksen järjestäjillä ole välttämättä mahdollisuuksia tarjota monipuolista kokonaisuutta alueen koulutuksellisista olosuhteista johtuen. Tällöin olisi kannatettavaa, että tarjolla olisi vähintään perusopetuksen lisäopetusta. SLL katsoo, että erityisesti niille perusopetuksen päättäneille, joilla on suuri tuen tarve ennen toiselle asteelle siirtymistä, on ensiarvoista tarjota nivelvaiheen koulutusta siten, että koulutukseen osallistuminen ei edellytä muuttoa pois kotoa.

SLL ei esitä muutoksia lakiehdotukseen tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, mutta esittää, että perusopetuslaista ei poisteta lisäopetusta koskevaa sääntelyä.

Perusopetuslaki

SLL pitää hyvänä, että perusopetuslaissa tarkennetaan opinto-ohjauksen järjestämistä nimenomaan oppilaan oikeutena (11a §). Opiskelutaitojen ja omien vahvuuksien tunnistamisen tukeminen ovat perusopetuksen opinto-ohjauksen tärkeitä sisältöjä, jotka tukevat siirtymistä ja kiinnittymistä toiselle asteelle. Merkittävin toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syy on vääräksi koettu alavalinta.

Perusopetuslain osalta SLL esittää, että perusopetuksen lisäsääntelyä koskevat säädökset pidetään ennallaan. Perusteluita on avattu lausunnon edellisessä osiossa.

Lukiolaki

Lakiehdotuksessa säädetään opiskelijalta perittävistä maksuista (34 §). Yleisesti SLL kannattaa täysin maksutonta toista astetta, jonka tulisi kattaa niin oppivelvolliset kuin muut koulutukseen osallistuvat kaikkien koulutukseen liittyvien kustannusten osalta. Näihin on kuitenkin kohdennettava riittävät ja realistisesti arvioidut resurssit. SLL on erittäin huolissaan esitetyn rahoituksen tasosta erityisesti ns. ylimääräisten opintoretkien ja vierailujen osalta. SLL katsoo, että mikäli resursseja ei merkittävästi lisätä, on välttämätöntä, että lukiolaissa edelleen sallitaan mahdollisuus kerätä maksuja vapaaehtoisesta oppilaitoksen ulkopuolisesta toiminnasta myös oppivelvollisilta. Erilaiset kansainväliset kokemukset tai vierailut kulttuurilaitoksissa ovat arvokas osa lukiokokemusta. Samalla

on todettava, että on oltava hyvin selkeää, että maksulliselle toiminnalle on oltava maksuton vaihtoehto, jos ne liittyvät jonkin opintojakson suorituksiin.

Laki vapaasta sivistystyöstä

SLL pitää perusteltuna, että kansanopistojen järjestämää koulutusta voidaan tarjota oppivelvollisille ja että siitä säädetään lailla. SLL katsoo, että myös tässä nivelvaiheen koulutuksessa tulee turvata nuoren mahdollisuus tehdä yksilöllisiä valintoja valmistautuessaan toiselle asteelle siirtymiseen.

Opintotukilaki

SLL katsoo, että oppivelvollisuusiän laajentamisen myötä opintotukilakiin tulisi tehdä muutoksia liittyen ikärajaan sekä huoltajien tulojen vaikutuksiin. Lisäksi asumistukioikeutta tulisi laajentaa.

Opintotuki tulee ulottaa kaikille toisen asteen opiskelijoille eli luopua 17 vuoden ikärajusta. Lisäksi useat opintotukea tosiasiallisesti tarvitsevat jäävät opintotuen ulkopuolelle, sillä huoltajien tulorajat ovat alhaiset. Huoltajien tulojen alentavasta vaikutuksesta opintotukeen tulee luopua, jotta jokainen voi tehdä omaa tulevaisuuttaan koskevat päätökset itsenäisesti.

Asumistukioikeus tulee laajentaa kaikille itsenäisesti asuville toisen asteen opiskelijoille riippumatta opintotukioikeudesta. Alaikäisten oikeus yleiseen asumistukeen on tällä hetkellä käytännössä sidottu opintotukioikeuteen, sillä asumistukea ei voi saada, ellei ole myös muita tuloja, jotka osoittavat henkilön elättävän itsensä itsenäisesti ja muodostavan näin oman ruokakuntansa.

Koulumatkatukilaki

SLL kannattaa lämpimästi koulumatkatukilakiin esitettyjä muutoksia maksuttoman koulutuksen piiriin kuuluville toisen asteen opiskelijoille. Erityisen positiivisina muutoksina SLL pitää tuen saamisen rajan laskemista 10 kilometristä 5 kilometriin, omavastuusuuden poistoa sekä tukeen oikeuttavien päivien laskentatavan joustavoittamista. Viimeisenä mainittu on hyödyksi esimerkiksi niille opiskelijoille, jotka vuorottelevat asumista vanhempiensa eri osoitteissa. Lisäksi siirtyminen sähköiseen hakemukseen on odotettu muutos, joka vähentää oppilaitosten hallinnollista työtä sekä selkeyttää järjestelmää hakijoille, kun kaikki tuet haetaan jatkossa suoraan Kelalta.

Laki ylioppilastutkinnosta

SLL pitää itsestäänselvänä, että ylioppilastutkinto kuuluu maksuttomuuden piiriin riippumatta siitä, missä vaiheessa opintojaan opiskelija kokeita suorittaa. Näin ollen maksuttomuuden on koskettava niin oppivelvollisia kuin muita kokeilaita.

SLL katsoo, että kaikista ylioppilastutkinnon maksuista on luovuttava kokonaan. Jos tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, SLL katsoo, että maksuttomuuden rajausta ensimmäiseen viiteen hyväksytysti suoritettuun ylioppilastutkinnon kokeeseen on perusteltu.

SLL pitää järkevänä perusteluissa mainittua aietta luopua tutkinnon perusmaksuista ja vastaavasti hieman korottaa kokeita maksua. SLL edellyttää kuitenkin, että kokeita maksut eivät nouse kohtuuttomasti, vaan niiden on oltava suhteessa nykyiseen maksutasoon.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Esityksessä sekä hallitusohjelmassa todetaan, että tarkoitus on säätää sitovista mitoituksista toisen asteen opiskeluhoitoon palveluihin. SLL kannattaa esitystä lämpimästi. Mitoituksesta säätäminen lisää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta eri puolilla Suomea, sillä TEAviisarin ja Karvin arvioinnin mukaan vain terveydenhoitajapalvelujen mitoitus on pääosin riittävällä tasolla. SLL ei kannata opiskeluhoitoon psykologi- ja kuraattoripalveluiden siirtämistä sote-maakuntiin.

Laki nuorista työntekijöistä

SLL pitää hyvänä ja jopa välttämättömänä esityksessä olevaa muutosta lakiin nuorista työntekijöistä, minkä avulla alle 18-vuotiaalla oppivelvollisella on mahdollisuus tehdä töitä.

SLL muistuttaa, että nuorten työntekijöiden hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtiminen on tärkeää pohdittaessa työssäkäyntiä: miten huolehditaan, että koulu- ja työpäivien pituus ei muodostu kohtuuttomaksi taakaksi? SLL kuitenkin kannattaa esitystä työajan sijoittamisesta niin, ettei se haittaa koulutuksen suorittamista. Lukiolaisille tärkeää on, että työsopimuksissa on riittävä jousto sekä mahdollisuuksia erilaisiin osa-aikaisiin sopimuksiin, ja ettei lakimuutos hankaloita nuorten työnsaantia entisestään.

Loppuviimein opintotuen ja muiden etuuksien tason tulisi kuitenkin olla sellainen, ettei kenenkään nuoren olisi pakko käydä töissä elättääkseen itseään.

Sama koskee erityyppisissä sopimuksissa tehtäviä muutoksia.

Esityksen vaikutusarvioinnit

Yleisesti SLL on pettynyt siihen, miten vähän vaikutusarvioinneissa on tarkasteltu vaikutuksia oppimiseen ja motivaatioon. Esimerkiksi PISA-tutkimuksessa 2017 selvitettiin 15-vuotiaiden nuorten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä niiden yhteyksiä PISA-tuloksiin. Suomen osalta tutkimuksessa selvisi, että noin 15 % oppilaista kokee itsensä ulkopuoliseksi koulu yhteisöstään. Yhteenkuuluvuuden tunteen vaikutus tyytyväisyyden tasoon oli Suomessa osallistujamaiden suurin. Lisäksi erittäin hälyttävää on, että Suomessa oppilaiden suoritusmotivaatio on vertailumaiden alhaisin. Ne oppilaat, joilla oli korkea suoritusmotivaatio, menestyivät myös PISA-kokeessa muita paremmin. Miten oppivelvollisuuden laajentaminen vahvistaa nuorten suoritusmotivaatiota ja siten oppimistuloksia?

Lisäksi vaikutusarvioinneissa ei ole täsmällisesti kuvattu, miten esitetyt lakimuutokset vastaavat nimenomaan keskeisiin koulutustasoa alentaviin haasteisiin, kuten kiinnittymiseen toisella asteella.

Esitykseen kohdennettavat resurssit

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen kustannukset on korvattava koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti. Esimerkiksi Kuntaliitto on omassa lausunnossaan esittänyt uskottavia arvioita todellisista kustannuksista. Osoitettavat määrärahat on nostettava vähintään tälle tasolle, jotta lisävelvoitteista ei todellisuudessa muodostu jälleen uutta leikkausta koulutuksen rahoitukseen. Lukiokoulutuksessa on hallituksen lisäpanostustenkin jälkeen edelleen noin 100 miljoonan euron vaje. Yhdistettynä kuntatalouden heikkoon tilaan SLL pitää riittämätöntä resursointia todellisena uhkana lukiokoulutuksen laadulle ja saavutettavuudelle. SLL pitääkin tärkeänä, että määrärahojen noston lisäksi oppivelvollisuuden laajentamisen edetessä myös hallitusohjelmassa linjatun lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman työstäminen käynnistyy, ja sille osoitetaan luvattu 20 miljoonan euron määräraha.

Lausunnon keskeinen sisältö

Yhteenvedona SLL katsoo, että oppivelvollisuuden laajentaminen on tehoton tapa nostaa koulutus- ja osaamistasoa. Maksuttoman toisen asteen toteuttaminen sen sijaan on kannatettavaa. Mikäli oppivelvollisuuden laajentamisesta ei luovuta, tulee hallituksen esityksessä huomioida seuraavat asiat:

- Keskeyttämisperusteeksi lisättävä: “4) muu painava syy tai muu vakava elämäntilanne.” (Oppivelvollisuuslaki, 7 §)
- Lisättävä: ”Koulutuksen järjestäjän tulee ohjata opiskeluoikeuden menettäneen oppivelvollisen opiskeluhuollon palveluihin.” (Oppivelvollisuuslaki, 8 §)
- Lisättävä: ”Asuinkunnan on kuultava oppivelvollista ennen opiskelupaikan osoittamista.” Lisäksi opiskelupaikka olisi voitava osoittaa myös tutkintotavoitteisesta koulutuksesta opiskelijan kuulemisen jälkeen. (Oppivelvollisuuslaki, 15 §)
- Opiskeluajan pidentymisen syyksi lisättävä: “5) kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus” (Oppivelvollisuuslaki, 16 §)
- Muutosesitys oppivelvollisen valvonnan laiminlyöntiin: “Perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa olevalle oppivelvolliselle annetaan oppivelvollisuuden laiminlyönnistä huomautus. Oppivelvollisen kanssa käydään ohjauskeskustelu. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tehdä oppivelvollisesta ilmoitus etsivään nuorisotyöhön tai muuhun asuinkunnan nuorisotoimeen.” (Oppivelvollisuuslaki, 20 §)
- SLL esittää, että perusopetuksen lisäsääntelyä koskevat säädökset pidetään ennallaan. (Perusopetuslaki)
- SLL katsoo, että mikäli resursseja ei merkittävästi lisätä, on välttämätöntä, että lukiolaissa edelleen sallitaan mahdollisuus kerätä maksuja vapaaehtoisesta oppilaitoksen ulkopuolisesta toiminnasta myös oppivelvollisilta. (Lukiolaki, 34 §)
- 17 vuoden ikäraja sekä huoltajien tulojen alentavasta vaikutuksesta opintotukeen tulee luopua. Lisäksi asumistukioikeus tulee laajentaa kaikille itsenäisesti asuville toisen asteen opiskelijoille riippumatta opintotukioikeudesta. (Opintotukilaki)
- SLL kannattaa koulumatkatukilakiin esitettyjä muutoksia kaikille maksuttoman koulutuksen piiriin kuuluville toisen asteen opiskelijoille. (Koulumatkatukilaki)
- SLL katsoo, että kaikista ylioppilastutkinnon maksuista on luovuttava kokonaan. (Laki Ylioppilastutkinnosta)
- SLL kannattaa esitystä sitovien mitoitusten säätämisestä toisen asteen opiskeluhuollon palveluihin, mutta vastustaa opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden siirtämistä sote-maakuntiin. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki)

Lopuksi SLL katsoo, että esityksen vaikutusarvioinneissa ei ole riittävästi tarkasteltu vaikutuksia oppimiseen ja motivaatioon. Yhtä lailla jää epäselväksi, miten esitys vastaa tunnistettuihin koulutustasoa alentaviin haasteisiin. Taloudellisten vaikutusten arviointi on puutteellinen. Osoitettavat määrärahat on nostettava tasolle, joka korvaa esityksestä syntyvät kustannukset koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti.

Helsingissä 15.6.2020

Adina Nivukoski

Heikki Luoto

Puheenjohtaja Adina Nivukoski

Pääsihteeri Heikki Luoto

Lisätietoja:

koulutuspoliittinen asiantuntija Annakaisa Tikkinen, 040 356 6082, annakaisa.tikkinen@lukio.fi
sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi